

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษาวิจัย

ปัญหาสาขาคณับถ้านนา เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่มีการเรียบเรียงขึ้นเพื่อนำเสนอเรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า มุ่งแสดงอานิสงส์แห่งการประกอบคุณงามความดี และการบำเพ็ญทานบารมีของพระโพธิสัตว์บนพื้นฐานของความเชื่อตามหลักทางพุทธศาสนาเป็นสำคัญ อนึ่ง หลังจากที้อาจารย์สิงมะ วรรณสัย ผู้เชี่ยวชาญในด้านภาษาและวรรณกรรมล้านนา ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ช่วยศึกษาธิการบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน และ เป็นอาจารย์พิเศษประจำสาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับปริญญามหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปี พ.ศ. 2522 ร่วมกับ ดร. ฮาร์ลด ฮุนดิอุส (Harald Hundius) ศาสตราจารย์ประจำมหาวิทยาลัยพาสา (Passau) ประเทศเยอรมัน และเป็นผู้เชี่ยวชาญทฤษฎีการวิจัยภาษาและวรรณกรรมล้านนาประยุกต์ ได้รับปริญญาคุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปี พ.ศ. 2543 ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร เมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2544 ซึ่งได้ทำการสำรวจและรวบรวมวรรณกรรมชาครเรื่องปัญหาสาขาคณับถ้านนาที่มีการคัดลอก หรือจารลงในคัมภีร์ใบลานอย่างแพร่หลาย และถูกเก็บรักษาไว้ตามหอพระธรรมของวัดต่าง ๆ หลายแห่งใน 7 จังหวัดภาคเหนือตอนบนระหว่าง พ.ศ. 2517 – 2518 พบว่า มีต้นฉบับที่จารึกด้วยอักษรธรรมล้านนาฉบับที่สมบูรณ์ที่สุด มีทั้งหมดประมาณ 200 เรื่อง คอมาทางคณะผู้วิจัยในโครงการสำรวจคัมภีร์อักษรธรรมล้านนา คือ รองศาสตราจารย์ ดร. พิชิต อคฺนิง และคณะ ได้ช่วยกันคัดเลือกต้นฉบับที่มีความสมบูรณ์ที่สุดจากวัดสูงเม่น อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ซึ่งจารขึ้นเมื่อ จ.ศ. 1198 (พ.ศ. 2379) มีจำนวนทั้งหมด 9 มัด นำมาปริวรรตและศึกษาวิเคราะห์ ตรวจสอบข้อมูลและรายละเอียดจนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงจัดพิมพ์เผยแพร่รูปเล่ม ใน พ.ศ. 2541 และใช้ชื่อเรื่องว่า “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ปัญหาสาขาคณับถ้านนา ”

ลักษณะทั่วไปของวรรณกรรมเรื่องปัญหาสาขาคณับถ้านนา ที่มีชาครจำนวนทั้งหมด 56 เรื่อง พบว่า ชาครส่วนใหญ่เป็นชาครนอกนิบาตที่จัดอยู่ในชุดของปัญหาสาขาคณับถ้านนา ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากวรรณคดีพุทธศาสนาภาษาบาลี – สันสกฤต และเรื่องพื้นบ้านในท้องถิ่นของล้านนา เช่น เรื่องสิทธากุมมารชาคร สุวันณสังขราชกุมมารชาคร จันทมาตถชาคร และโสณนทชาคร ในส่วนรูปแบบของเรื่อง ซึ่งแบ่งเป็นรูปแบบคำประพันธ์ และองค์ประกอบของเรื่องชาครนั้น รูปแบบคำประพันธ์มีลักษณะการแต่งเป็นแบบแปลร้อย คือ ขกภาษาบาลีหนึ่งตัวและขกภาษาล้านนาอีกหนึ่งตัวเพียบกันไปตลอดทั้งเรื่อง โดยแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ชาครที่เป็นสำนวนโวหาร และชาครที่เป็นสำนวนนิสสัย ส่วนองค์ประกอบของเรื่องชาคร จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า ชาครส่วนใหญ่มีลักษณะครบตามองค์ประกอบของเรื่องชาครในอรรถกถาชาคร และจะมีชาครเฉพาะบางเรื่องที่มีองค์ประกอบของเรื่องไม่ครบถ้วน ซึ่งสามารถจัดประเภทของเรื่องชาครตามลักษณะขององค์

ประกอบของเรื่องชาดกได้ 2 ลักษณะ คือ ชาดกที่ยึดรูปแบบเคร่งครัดตามหลักการพิจารณารูปแบบชาดกในกรอบคัมภีร์ฝ่ายบาลี และชาดกที่ไม่ยึดรูปแบบชาดกตามกรอบบาลีอย่างเคร่งครัด ได้แก่เรื่องธิดาสากุมมารชาดก พุกัมมชาดก มนชาดก วิริยปณิชาตชาดก และมหาปทุมมกุมมารชาดก เป็นต้น

โครงสร้างของวรรณกรรมเรื่องปัญญาสชาดกฉบับล้านนา ในส่วนของแบบเรื่องเมื่อศึกษาวิเคราะห์ตามแนวทางการศึกษาของเอื้อนทิพย์ พิระเสถียร (2529) สามารถจำแนกประเภทแบบเรื่องของชาดกตามลักษณะเนื้อหาและจุดมุ่งหมายของเรื่อง ได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ นิทานศาสนา นิทานทรงเครื่อง นิทานอุทาหรณ์ และนิทานปริศนา สำหรับโครงเรื่องของชาดกแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ โครงเรื่องแบบฉบับ และโครงเรื่องซับซ้อน ส่วนแนวคิดของเรื่องชาดกนั้น จำแนกได้เป็น 4 ลักษณะ คือ ชาดกที่มุ่งแสดงบุญกรรมในอดีตชาติของพระโพธิสัตว์ ชาดกที่มุ่งแสดงความกตัญญูของพระโพธิสัตว์ ชาดกที่มุ่งแสดงปัญญาของพระโพธิสัตว์ ชาดกที่มุ่งแสดงอานิสงส์ของการประกอบกุศลกรรม และฝ่ายตัวละครในเรื่องแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ตัวละครเอก และตัวละครเสริม ซึ่งมีทั้งตัวละครที่เป็นผู้ช่วยตัวเอก และตัวละครที่เป็นผู้ร้าย

สำหรับการนำเสนอเนื้อหาโดยรวมของวรรณกรรมเรื่องปัญญาสชาดกฉบับล้านนา ผู้แต่งจะเล่าเรื่องราวของชาดกโดยถ่ายทอดผ่านทางบทบาทและพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง ซึ่งนอกจากจะเป็นการกล่าวยกย่องเชิดชูพระเกียรติคุณของพระโพธิสัตว์แล้ว ยังกล่าวถึงตัวละครอื่น ๆ ที่มีบทบาทในการช่วยสนับสนุนและส่งเสริมพระบารมีของโพธิสัตว์เข้าให้เป็นที่ประจักษ์ชัดแก่ชนทั่วไป นั่นคือ พระอินทร์

พระอินทร์ เป็นเทวดาที่คนล้านนาให้ความเคารพนับถือมาเป็นเวลานาน นับตั้งแต่สมัยที่พุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาสู่ดินแดนล้านนาในอดีตกาล และมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างสูงสุดในเวลาต่อมา แนวคิดและคติความเชื่อเรื่องพระอินทร์ที่ปรากฏในล้านนานั้น จึงมีที่มาจากคัมภีร์พุทธศาสนา โดยเฉพาะในอรรถกถาชาดกกล่าวถึงบทบาทของพระอินทร์ว่าเป็นผู้ที่ให้การช่วยเหลือ ปกป้องคุ้มครอง และยกย่องเชิดชูผู้ที่กระทำความดี รวมทั้งดำรงตนอยู่ในฐานะของพุทธศาสนูปถัมภก คือทำหน้าที่ในการทำนุบำรุงพระศาสนา คอยปรนนิบัติอุปัชฌาย์พระพุทธรูปและพระสาวกทั้งหลาย ช่วยเผยแผ่พุทธศาสนาไปในดินแดนต่าง ๆ และจากความเชื่อที่ว่าพระอินทร์เป็นเทวดาผู้ให้การปกป้องคุ้มครองคนดี โดยเฉพาะผู้ที่ประพฤติกุศลกรรม ลงโทษผู้ที่ประพฤติกุศลชั่ว ตลอดจนทำหน้าที่ในการดูแลสอดส่องความเป็นไปบนโลกมนุษย์และบนสวรรค์ให้เกิดความสงบสุขร่มเย็นด้วยวัตรปฏิบัติที่ดีงามเหล่านี้ จึงส่งผลให้พระอินทร์ได้รับการยกย่องบูชาจากคนล้านนาสืบมา

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทและพฤติกรรมของพระอินทร์ที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องปัญญาสชาดกฉบับล้านนา พบว่า มีกล่าวถึงบทบาทและพฤติกรรมของพระอินทร์ไว้ในเนื้อความของนิทานชาดกจำนวน 34 เรื่อง จากชาดกจำนวนทั้งหมด 56 เรื่อง ซึ่งบทบาทที่พบส่วนใหญ่นั้น สามารถจัดประเภทโดยแบ่งตามหน้าที่ของพระอินทร์ได้ 4 ลักษณะ คือ บทบาทของพระอินทร์ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนูปถัมภก ในฐานะที่เป็นผู้พิทักษ์จรรยารบรณ ในฐานะที่เป็นนักปกครองและผู้นำของเหล่าเทวดาบนสวรรค์ และในฐานะที่เป็นนักรบผู้เก่งกาจ ในส่วนพฤติกรรมของพระอินทร์ที่พบในนิทานชาดก อาทิ การให้ความเคารพยกย่องต่อผู้ที่กระทำความดี การตั้งมั่นอยู่ในทศพิธราชธรรม เมื่อดำรงตนอยู่ในฐานะของผู้บำเพ็ญ การซ่อนรูปลักษณะที่แท้จริง ความกังวลต่อสิทธิและอำนาจที่มีอยู่ ความมีเมตตากรุณาต่อผู้อื่น ความสามารถในการใช้ไหวพริบสติปัญญา ความสามารถในการใช้วาทศิลป์ ความสามารถในการรบและการต่อสู้ เป็นต้น

เมื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและพฤติกรรมของพระอินทร์กับแนวคิดและค่านิยมของสังคมในปัญหาสาขาคงฉบับล้านนา สามารถแบ่งตามประเภทได้เป็น 3 ประเภท คือ แนวคิดเรื่องพระอินทร์ที่พบในปัญหาสาขาคงฉบับล้านนา ค่านิยมที่มีอิทธิพลต่อวัตรปฏิบัติ หรือพฤติกรรมของตัวละคร ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและพฤติกรรมของพระอินทร์กับนิทานชาดก

แนวคิดหลักเกี่ยวกับเรื่องพระอินทร์ที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องปัญหาสาขาคงฉบับล้านนา พบว่าคนล้านนาให้ความเคารพยกย่องพระอินทร์ในลักษณะดังต่อไปนี้ คือ การยกย่องผู้ที่กระทำความดี ละเว้นความชั่ว การยกย่องผู้ที่มีบุญญาธิการ การยกย่องผู้ที่มีความเมตตากรุณา การยกย่องผู้ที่มีความสามารถทั้งในด้านสติปัญญาและพลังกำลัง การยกย่องผู้ที่มีรูปสมบัติงามพร้อม และในส่วนของค่านิยมที่มีอิทธิพลต่อวัตรปฏิบัติ หรือพฤติกรรมของตัวละคร สามารถแบ่งหัวข้อทางการศึกษาได้เป็น 4 หัวข้อ ได้แก่ ด้านคติความเชื่อ ด้านประเพณี - พิธีกรรม ด้านคำสอน และด้านวัฒนธรรม สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและพฤติกรรมของพระอินทร์กับนิทานชาดกนั้น แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและพฤติกรรมของพระอินทร์กับการสร้างเรื่องชาดก การดำเนินเรื่อง และการสร้างตัวละคร ดังนี้ เป็นต้น

คติความเชื่อในเรื่องพระอินทร์มีความสำคัญต่อสังคมล้านนาในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำหรับการอบรมสั่งสอนผู้คนในสังคม และส่งผลการสร้างกรอบระเบียบประเพณีที่พึงปฏิบัติในการประพฤติปฏิบัติตนตามแนวทางจริยธรรมของสังคม รวมทั้งยังสะท้อนถึงคติความเชื่อของคนในชุมชนล้านนาที่มีต่อพระอินทร์โดยผ่านทางงานวรรณกรรมท้องถิ่น เช่นที่พบได้อย่างชัดเจนในปัญหาสาขาคงฉบับล้านนา ทั้งนี้ คนล้านนายังยึดเอาแนวประพฤติปฏิบัติของพระอินทร์มาใช้เป็นตัวอย่างในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข ดังนั้น บทบาทและพฤติกรรมของพระอินทร์ที่ปรากฏในปัญหาสาขาคงฉบับล้านนา จึงเป็นสิ่งช่วยย้ำถึงคติความเชื่อของคนล้านนาที่มีต่อพระอินทร์ได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นล้านนา ในด้านบทบาทและพฤติกรรมของตัวละครโดยเจาะลึกเป็นเรื่อง ๆ ยังมีน้อย ดังนั้นจึงสมควรที่จะมีการนำวรรณกรรมท้องถิ่นของล้านนามาศึกษาในด้านบทบาทและพฤติกรรมของตัวละครอย่างละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น
2. ควรมีการศึกษาวรรณกรรมเรื่องปัญหาสาขาคงฉบับล้านนาโดยเจาะลึกลงในรายละเอียดของเรื่องทั้งในด้านโครงสร้าง รูปแบบเนื้อหา และแนวคิดของเรื่องเปรียบเทียบกับต้นฉบับอื่นๆ เพื่อให้ทราบว่าการปรับเปลี่ยนรูปแบบและเนื้อหาของเรื่องไปมากน้อยเพียงใด และยังแสดงให้เห็นถึงขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นของแต่ละภูมิภาค หรือประเทศอีกด้วย
3. ควรศึกษาวรรณกรรมเรื่องปัญหาสาขาคงฉบับล้านนาเปรียบเทียบกับชาดกฉบับอื่นๆ อาทิ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ หรือฉบับต่างประเทศซึ่งได้แก่ ฉบับเชียงตุง ฉบับพม่า ฉบับเขมร และฉบับลาว เพื่อให้ทราบถึงลักษณะร่วมและลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันระหว่างวรรณกรรมเรื่องปัญหาสาขาคงฉบับนี้ ทั้งยังเป็นการสืบหาที่มาของเรื่องได้อีกประการหนึ่ง